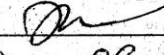

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

 О.Б. Жильцов
« 11 » 09 2019р.

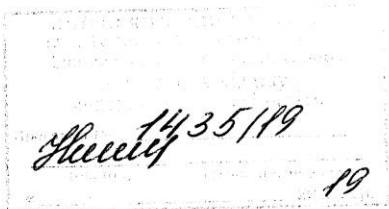
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етноконфесійна історія Європи

для студентів

спеціальності	032 «Історія та археологія»
спеціалізації	європейські студії
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітня програма	032.00.01 «Історія та археологія»

Київ 2019

Розробники: доктор історичних наук, професор Драч Оксана Олександрівна, доктор історичних наук, професор Саган Галина Василівна

Викладачі: доктор історичних наук, професор Драч Оксана Олександрівна

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри

_____.____. 20__ р. № ____

Завідувач кафедри _____ (ініціали, прізвище)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми _____)
(назва освітньої програми)

_____.____. 20__ р.

Керівник освітньої програми _____ (ініціали, прізвище)
(підпис)

Робочу програму перевірено

_____.____. 20__ р.

Заступник директора/декана _____ (ініціали, прізвище)
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (ПБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (ПБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (ПБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (ПБ), « ____ » ____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	6/180	
Курс	4	
Семестр	7	
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів	6	
Обсяг годин, в тому числі:	180	
Аудиторні	84	
Модульний контроль	12	
Семестровий контроль		
Самостійна робота	84	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: глибоке засвоєння та розуміння студентами проблем історії виникнення та формування духовного світу європейців, утвердження їх самобутності, висвітлення духовної та суспільнополітичної діяльності конфесій в європейських країнах на певних етапах історичного розвитку.

Завдання:

Вправність мислення:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності і неповноту аргументації.

ЗК 3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.

ЗК 4. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

Розвиненість рефлексії:

ЗК 5. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК 6. Критичність та самокритичність мислення.

ЗК 7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

Інтелектуальна комунікація:

ЗК 8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК 9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК 10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК 11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК 12. Відкритість, здатність сприймати і враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухачів ідей.

ЗК 13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Мовно-текстологічна здатність:

ЗК 14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК 15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК 16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК 17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

Особиста ціннісно-вольова налаштованість:

ЗК 18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів недоброчесності.

ЗК 19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК 20. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК 21. Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК 22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

ФК 1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК 2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК 3. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

ФК 4. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

ФК 5. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК 6. Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

ФК 7. Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.

ФК 8. Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.

ФК 9. Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.

ФК 10. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК 11. Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.

ФК 12. Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК 13. Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знання найважливіших фактів, подій та процесів історичного минулого українського народу і людства загалом.

ПРН 2. Знання основних тенденцій історичного розвитку в конкретні історичні періоди.

ПРН 3. Знання наукової хронології, періодизації та характеристик основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРН 4. Знання основних підходів до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології.

ПРН 5. Знання основних принципів і методів історичного пізнання.

ПРН 6. Знання основних типів і видів історичних джерел.

ПРН 7. Знання необхідного фактичного матеріалу для конкретного історичного дослідження.

ПРН 8. Детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 9. Розуміння і здатність інтерпретувати основні завдання історичної та археологічної науки.

ПРН 10. Уміння з'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.

ПРН 11. Уміння класифікувати історичні джерела з метою реалізації конкретних науково-дослідницьких проектів.

ПРН 12. Уміння інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо);

ПРН 13. Уміння обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів.

ПРН 14. Здатність виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі.

ПРН 15. Здатність оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди.

ПРН 16. Здатність аналізувати відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ПРН 17. Здатність демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі.

ПРН 18. Здатність організувати практичне вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН 19. Здатність планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства тощо.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Етноконфесійна історія Європи: середньовіччя, ранньомодерна доба, Новий час							
Становлення християнської Європи	10	2					8
Регіональний вимір етноконфесійності Середньовічної Європи: Іспанія – країна трьох релігій	10	2					8
Євреї в Середньовічній Європі	10	2					8
Реформація в Європі: зміни в конфесійному житті	6	2					4
Нація і націоналізм в Європі в кінці XVIII ст.	6	2					4
Націоналізм XIX ст.: проблеми вивчення	7	2					5
Імперії і нації «довгого XIX століття»	9	4					5
Християнізація Європи. Зміна ідентичності.	2		2				
Біблія в християнській культурі Європи Середньовіччя	2		2				
Експансія християнського світу	2		2				
Погляд на іудаїзм та іудеїв у «латинській» і православній Європі доби Середньовіччя	2		2				
Християнство «латинської» Європи раннього Нового часу: Реформація, католицизм, протестантизм	2		2				
Етноконфесійний розвиток Європи крізь призму міжнародних відносин доби Нового часу	2		2				
Становлення національних держав в Європі Нового часу	2		2				
Національні і колоніальні війни модерного часу	2		2				
<i>Модульний контроль</i>	6						
Разом	80	16	16				42
Змістовий модуль II. Сучасна етноконфесійна історія країн ЦСЄ							
Вступ. Загальна характеристика курсу «Етнорелігійна історія країн ЦСЄ»	10	2					8
Сучасна етнорелігійна історія країн Балтії	10	2					8
Сучасна етнорелігійна історія Чехії та Словаччини.	12	4					8
Сучасна етнорелігійна історія Угорщини.	6	2					4
Сучасна етнорелігійна історія Польщі.	8	4					4
Сучасна етнорелігійна історія Румунії та Молдови.	9	4					5
Сучасна етнорелігійна історія південнослов'янських країн.	11	6					5
Сучасна етнорелігійна історія Білорусії.	2	2					
Особливості етнічної історії та релігії в Балтії	2		2				
Особливості етнічної історії та релігії в Чехії та Словаччині	4		4				
Особливості етнічної історії та релігії в Угорщині.	2		2				
Особливості етнічної історії та релігії в Польщі	4		4				
Особливості етнічної історії та релігії в Румунії та Молдови	4		4				
Особливості етнічної історії та релігії в Чехії та Словаччині	4		4				
Особливості етнічної історії та релігії в південнослов'янських країн	4		4				
Особливості етнічної історії та релігії в Албанії і Косово	2		2				
<i>Модульний контроль</i>	6						
Разом	100	26	26				42
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього годин	180	42	42				84

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Етноконфесійна історія Європи: середньовіччя, ранньомодерна доба, Новий час

Лекція 1

Становлення християнської Європи

1. Загальна етнотемографічна характеристика Європи.
2. Етнічні особливості європейських регіонів раннього Середньовіччя.

Основні поняття теми: географічне поняття «Європа», ранньосередньовічні народності, велике переселення народів, кочовики, масові міграції, Західна і Східна Європа, регіони Європи.

Лекція 2

Регіональний вимір етноконфесійності Середньовічної Європи: Іспанія – країна трьох релігій

1. Підходи істориків до вивчення Середньовічної Іспанії.
2. Образи етнополітичної історії Середньовічної Іспанії.
3. Локальний вимір етноконфесійної історії: Толедо.
4. Форми суспільного вияву поліконфесійності.

Основні поняття теми: єдина цивілізація Іберійського півострова, сефарди, мозараби, вестготська доба, Аль-Андалус, мистецтво мудехар, Sentence-statut», новонавернені (conversos).

Лекція 3

Євреї в Середньовічній Європі

1. Євреї - маргінальна група в Середньовічній Європі.
2. Теологічні аспекти відокремленості.
3. Юридичні засади для проживання євреїв.
4. Моральні імперативи взаємовідносин єврейської громади в іноконфесійному середовищі.
5. Феномен зміни конфесії.
6. Міграційні процеси. Гетто як ареал проживання.

Основні поняття теми: ідеологія відчуженості, богословські суперечки, концепції відносної терпимості, «грамоти про привілеї», статус «слуг (королівської) скарбниці» (servi camerae), IV Латеранський собор (1215 р.), галахічні коментарі.

Лекція № 4

Реформація в Європі: зміни в конфесійному житті

1. Інтерпретація причин Реформації: традиційні чинники.
2. Чинники до реформаційних змін у візії Леметр Ніколь.
3. Шлях від реформ до Реформації.
4. Становлення «протестантської цивілізації».
5. Витоки католицької реформи.
6. Чинники до релігійного непорозуміння між католиками і протестантами.

Основні поняття теми: релігійна революція, реформація, народження індивідуалізму, есхатологічні сподівання, пристрасні очікування, життєвий ідеал священника-пастора.

Лекція № 5

Нація і націоналізм в Європі в кінці XVIII ст.

1. Принцип національного суверенітету.
2. Нація і революція: способи взаємодії.

Основні поняття теми: Версальський договір 1783 р., теорія національного суверенітету, підданий, громадянин, Декларація прав людини і громадянина.

Лекція №6

Націоналізм XIX ст. : проблеми вивчення

1. Народження націоналізму 1820-1830 рр.
2. Нація і клас.
3. Позиції Е. Ренана щодо національної держави і нації.

Основні поняття теми: національна культура, національна могутність, «Молода Італія», «Молода Європа», концепція «національної місії».

Лекція № 7

Імперії і нації «довгого XIX століття»

1. Виникнення націй-держав - чотири сценарії.
2. Формування націй в ядрі імперій.
3. Імперія і модерна держава.
4. Нація в імперському контексті.
5. Принципи класифікації і порівняння імперій.

Основні поняття теми: нація-держава, пан-європейські імперії, революційна автономізація, гегемонійна уніфікація, еволюційна автономізація, образи національної території.

Семинар № 1

Християнізація Європи. Зміна ідентичності.

1. Загальна етнодемографічна характеристика Європи. Етнічні особливості регіонів Європи. Велике переселення народів.
2. Формування візантійського християнства. Імператор і Вселенські собори. Імператор і патріарх. Раннє поширення християнства в «Візантійській співдружності націй»: Вірменія, Грузія, готи. Християнство після арабів. Візантійська місія: слов'яни, Аланія, Русь.
3. Прийняття християнства «варварами». Поєднання язичницьких і християнських вірувань. Християнство – найважливіший чинник формування європейської культурної спільності.
4. Раннє чернецтво в Західній Європі. Ірландські монастирі. Св. Бенедикт. Св. Боніфатій. Християнізація німецьких земель.
5. Християнське місіонерство в землях Північної Європи в VI-VIII ст. «Епоха вікінгів» і християнсько-язичницький синкретизм. Християнізація держав Північної Європи в IX-XIII ст. (Місіонерство Ансарія; єпископія в Лунді). Кальмарська унія 1397 року і її наслідки для релігійного життя регіону.

Семинар № 2

Біблія в християнській культурі Європи Середньовіччя

1. Латинська Біблія (Вульгата), грецька Біблія (Септуагінта) і слов'янська Біблія в культурі середньовічних Christianitas.
2. Від Св. Письма і Св. Передання до ratio: чи однакові чинники впливу Біблії на інтелектуальну культуру Заходу і Сходу Європи?

Семинар № 3

Експансія християнського світу

1. Християнство і іслам - спільне коріння, різні традиції. Образ ісламу в європейській свідомості. Хрестові походи. Папська ідея "захисту церкви". Духовно-лицарські ордени. Християнське лицарство і мусульманський світ. Розгром Константинополя. Наслідки хрестових походів.
2. Ідеологічне й організаційне забезпечення експансії європейського лицарства. Реконкіста в країнах Піренейського півострова. Німецькі завоювання в слов'янських країнах і в країнах Балтії.

Семинар № 4

Погляд на іудаїзм та іудеїв у «латинській» і православній Європі доби Середньовіччя

1. Християнство та іудейські громади Європи Середньовіччя і раннього Нового часу. Особливості законодавства про євреїв: від кодексу Феодосія до IV Латеранського собору і булли Turbato corde. Витіснення євреїв в торгівлю і лихварство. Соціальне суперництво з християнами. Вихрест. Організація громад. Ідейна боротьба. Публічні християнсько-іудейські диспути. (1240 р., Париж; 1263 р., Барселона). Персоналії (Нахманіди, Іссак ібн Садок, Йегуда ха-Леві), Саломон ібн Габірол).
2. Проблема християнського антисемітизму. Антиюдаїзм і антисемітизм. Релігійні та позарелігійні чинники в історії християнського антисемітизму в Європі. «Химерний» антисемітизм класичного Середньовіччя. Відмінності візантійського досвіду від західного у цій сфері.
3. Розуміння співвідношення Старого і Нового заповітів у двох традиціях і антисемітизм. Погляд на Старий Заповіт у двох нормативних християнських культурах. Євреї та іудаїзм у текстах Русі. Погляд на євреїв та іудаїзм у Московії.

4. Особливості сучасного іудаїзму: неоортодоксія, реформізм (його течії), хасидизм - походження, недогматичність, переплетення. Значення відмінності кошерного-трефного. Побудова свят на цій основі та їх значення.

Семинар № 5

Християнство «латинської» Європи раннього Нового часу: Реформація, католицизм, протестантизм

1. Реформація, протестантизм, католицизм і модернізація в історії «латинської» Європи Нового часу: динамічний протестантизм і застиглий католицизм?
2. Реформація: що означало стати протестантом?
3. Католицька Реформа в історії Європи: що означало залишитися католиком?

Завдання студентам: опрацювати джерела і літературу, підготувати по ним аналітичні доповіді з викладом основних ідей/тез і аргументації їх авторів. Також варто розкрити постаті основних дійових осіб Реформації, зокрема опрацювати постать М. Лютера за Е. Еріксоном.

Джерела:

1. [Лютер Мартин]. Диспут д-ра М. Лютера о силе индульгенций, состоящий из 95 тезисов, или положений против торговца отпущениями Иоганна Тетцеля // Лютер Мартин. 95 тезисов. СПб.: Роза Мира, 2002. С. 3 -16
2. Мюнцер Томас. Пражское воззвание. Письма. Пер. М.М. Смирини и В.М. Володарского.// Средние века, 52 (1989) Кальвин Жан. Наставление в христианской вере. Т. 1. Кн. 1-2. М.: Издательство РГГУ, 1997 (отрывки).
3. Лютер Мартин. К христианскому дворянству немецкой нации об исправлении христианства. Пер. и коммент. Ю.А. Голубкина // Мартин Лютер - реформатор, проповедник, педагог. Москва: Издательство РОУ, 1996. С. 12-90

Семинар № 6

Етноконфесійний розвиток Європи крізь призму міжнародних відносин доби Нового часу

1. Тридцятирічна війна – останній релігійний військовий конфлікт в Європі. Конфесійні і політичні передумови війни. Протестанська (Євангелічна) унія і Католицька ліга. Антигабсбурзька коаліція. Періодизація війни. Загальноєвропейський характер війни. Полководці війни: Й. фон Тіллі, А. Валленштейн, Густав II Адольф. Цілі Швеції у війні.
2. Завдання Франції у війні. Едикт милості (1629). Периферійні війни в ході Тридцятирічної війни. Відновлення незалежності Португалії. Занепад Священної Римської імперії німецької нації в ході війни. Мирний конгрес (Мюнстер, Оснабрюке). Вестфальський мир. Територіальні зміни в Європі. Принципи Вестфальської системи міжнародних відносин (XVII – перша половина XVIII ст.).
3. Епоха потрясінь та змін в системі міжнародних відносин (остання третина XVIII – початок XIX ст.). Версальський мирний договір (1783) і принцип національного суверенітету. Французька революція і Європа: Від експансії до панування. «Сімейна» і «континентальна» системи Наполеона. Скликання і рішення Віденського конгресу. Принцип легітимізму. Польське, Саксонське питання. Нове королівство Нідерландів. Персоналії: К. Меттерніх, Ш.-М. Талейран, Олександр I. Генеральний акт Віденського конгресу (28 травня (9 червня) 1815 р.). Утворення Священного союзу 26(14) вересня 1815 р. Віденська система міжнародних відносин (перша половина XIX ст.).

Семинар № 7

Становлення національних держав в Європі Нового часу

1. Священний союз і боротьба народів за самовизначення. Протистояння консервативних (Росія, Австрія, Пруссія) і ліберальних монархій (Великобританія, Франція). Отримання незалежності Грецією. Фіелелліни (Людвіг Баварський, Байрон, Стенхоуп). Революції 1830 р.: виклик *status quo*. (**Франція, Голландія, Німеччина**, Італія, Росія.). **Проголошення незалежності Бельгії. Повстання в Польщі.**
2. Криза Віденського системи міжнародних відносин (середина XIX ст.). Мюнхенгрецькі конвенції 1833 р. «Європейський концерт». Національні інтереси і національна політика.
3. Весна свободи: Європа в полум'ї революцій 1848-1849 рр. Революція у Франції; Італії; Австрійській імперії; Німецьких державах. Л. Кошут і революція в Угорщині. Австрославизм. Порятунки Російською імперією Габсбургів.

4. Підходи до об'єднання Німеччини. «Велика Німеччина» і «мала Німеччина». Ідея всеосяжної німецької нації. Діяльність Франкфуртського парламенту 1848-1849 рр.
5. «Молода Європа». «Молода Ірландія». «Маніфест Комуністичної партії» К. Маркс, Ф. Енгельс. Основні вимоги й уроки революцій 18148-1849 рр..

Джерела до опрацювання:

1. Договір об утворенні Бельгійського королівства, Лондон 3 (12) листопада 1831 г. // Історія міжнародних відносин: В 3 томах: Учебник / Під ред. А. В. Торкунова, М. М. Наринського. — М.: Аспект Пресс, 2012. Т. I: От Вестфальського миру до закінчення Першої світової війни / А. В. Ревякин, Н. Ю. Васильєва. — 2012. — С. 211.
2. Русско-австро-прусская конвенція, Берлін 3 (15) листопада 1833 г. // Історія міжнародних відносин: В 3 томах: Учебник / Під ред. А. В. Торкунова, М. М. Наринського. — М.: Аспект Пресс, 2012. Т. I: От Вестфальського миру до закінчення Першої світової війни / А. В. Ревякин, Н. Ю. Васильєва. — 2012. — С. 213.
3. Клаузевиц Карл фон. О войне. М., 1934, перевидана 2007.

Семинар № 8

Національні і колоніальні війни модерного часу

1. Війни за об'єднання Німеччини. Франко-прусска війна і Німецька імперія. Етнічні проблеми після об'єднання. Пангерманізм як ідеологія.
2. Нації та імперії. Ірландія і Британська імперія. Фламандський націоналізм. Націоналізм Норвегії. Фіні і Російська імперія: кроки до задоволення національних вимог. Ідеологія панславізму. I і II Слов'янські з'їзди.
3. Східна криза і Російсько-турецька війна 1877-1878 рр.: етноконфесійний вимір. Утворення незалежних держав на Балканах. Берлінський конгрес і його наслідки.
4. Новітні суспільні тенденції модерної доби: мілітаризм, автократизм, імперіалізм, моральна деградація / масова істерія (психоз). Антисемітизм у Європі межі століть. Антисемітизм Вагнера. Боротьба Е. Золя проти французьких антисемітів. Справа «Дрейфуса». **Вільгельм Марр і Ліга антисемітів (1879). Сіонізм Теодора Герцля і його праця «Єврейська держава» (1896).** Створення Всесвітньої сіоністської організації. **Х'юстон Стюарт Чемберлен і «арійська» расова філософія.** Публікація **«Протоколів сіонських мудреців» у пресі Російської імперії (1903).** **Єврейські погроми.**
5. Перша світова («Велика війна») – європейська громадянська війна, 1914-1918. Люди в окопах. Церква і війна. Держави і народи у війні. Жінки на війні.

Завдання для підготовки розгорнутої відповіді:

1. «Єдиною прагматичною основою великої держави ... є не романтизм, а державний егоїзм; великій державі не варто боротися за те, що не пов'язане з її власними інтересами» (Отто фон Бісмарк).
2. «Німеччина, - постійно повторював Бісмарк, - дивиться не на лібералізм Пруссії, вона дивиться на її міць... З часів віденських договорів наші кордони погано пристосовані для держави. Великі питання нашої епохи будуть вирішуватися не промовами та резолюціями більшості, але кров'ю і залізом» (Отто фон Бісмарк).
3. Е. Дж. Тейлор стверджував, що в 1870 р. Бісмарк швидше об'єднав Німеччину, щоб перемогти Францію, ніж переміг Францію, щоб об'єднати Германію. **Прокоментуйте положення дослідника. Чи згодні Ви з ним?**
4. Австрійський поет Франц Грільпарцер міг сказати: «Ви думаєте, що створили імперію, тоді як все, що ви насправді зробили, - це знищили націю». **Які були підстави для такого твердження?**
5. «Метою націоналізму, - писав у 1862 р. британський історик лорд Ектон, - не є ні свобода, ні процвітання. Він жертвує і тим, і іншим заради того, щоб зробити націю основою і засобом держави». **Поясніть, на чому базувалися такі висновки дослідника. Наведіть на їх підтвердження факти (чи спростуйте їх).**
6. Еміль де Лавеле в розпачі зауважив (1866), що «націоналізм ... сміється над договорами, зневажає історичні права, привносить дипломатію в сум'яття ... і завтра, можливо, розв'яже жакливу війну». **Аргументуйте таке твердження.**
7. Згідно американському історикові і дослідникові націоналізму Карлтоу Дж. Хейсу, все, що зробив Берлінський конгрес, - це замінив одну хвору людину (Османську імперію) півдужиною маніяків: «Адже

Берлінський конгрес звів балканські народи з розуму». *Аргументуйте підстави для такого висновку дослідника.*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II **Сучасна етноконфесійна історія країн ЦСЄ**

Лекція 1

Вступ. Загальна характеристика курсу «Етнорелігійна історія країн ЦСЄ»

1. Мета і завдання курсу.
2. Історико-географічна характеристика регіону.
3. Становлення етнічної карти країн ЦСЄ.
4. Формування релігійної особливості регіону.

Лекція 2

Сучасна етнорелігійна історія країн Балтії

1. Етнічна характеристика регіону.
2. Релігія в країнах Балтії.
3. Ментальні особливості народів Балтії.

Лекція 3

Сучасна етнорелігійна історія Чехії та Словаччини.

1. Етнічна характеристика Чехії та Словаччини.
2. Релігія в Чехії та Словаччині.
3. Ментальні особливості народів Чехії та Словаччини.

Лекція 4

Сучасна етнорелігійна історія Угорщини.

1. Етнічна характеристика Угорщини.
2. Релігія в Угорщині.
3. Ментальні особливості народів Угорщини.

Лекція 5

Сучасна етнорелігійна історія Польщі.

1. Етнічна характеристика Польщі.
2. Релігія в Польщі.
3. Ментальні особливості народів Польщі.

Лекція 6

Сучасна етнорелігійна історія Румунії та Молдови.

1. Етнічна характеристика Румунії та Молдови.
2. Релігія в Румунії та Молдові.
3. Ментальні особливості народів Румунії та Молдови.

Лекція 7

Сучасна етнорелігійна історія південнослов'янських країн.

1. Етнічна характеристика південнослов'янських країн.
2. Релігія в південнослов'янських країнах.
3. Ментальні особливості народів країн південних слов'ян.

Лекція 8

Сучасна етнорелігійна історія Білорусії.

1. Етнічна характеристика Білорусії.
2. Релігія в Білорусії.
3. Ментальні особливості народів Білорусії.

Семінар 1

Особливості етнічної історії та релігія в Балтії

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Литви.
2. Суспільно-політичне становище народів Латвії.
3. Суспільно-політичне становище народів Естонії.
4. Роль релігії в країнах Балтії (країна на вибір).
5. Задоволення культурних інтересів національних меншин (на вибір) в країнах (на вибір) Балтії.
6. Релігійні та культурні пам'ятки в регіоні.

Семінар 2

Особливості етнічної історії та релігія в Чехії та Словаччині

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Чехії.
2. Суспільно-політичне становище народів Словаччини.
3. Роль релігії в Чехії/Словаччині.
4. Задоволення культурних інтересів національних меншин в Чехії/Словаччині.
5. Релігійні та культурні пам'ятки в Чехії/Словаччині.
6. Національні традиції в Чехії/Словаччині.

Семінар 3

Особливості етнічної історії та релігія в Угорщині.

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Угорщини.
2. Роль релігії в Угорщині.
3. Задоволення культурних інтересів національних меншин в Угорщині.
4. Релігійні та культурні пам'ятки в Угорщині.
5. Національні традиції в Угорщині.

Семінар 4

Особливості етнічної історії та релігія в Польщі

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Польщі.
2. Роль релігії Польщі.
3. Задоволення культурних інтересів національних меншин в Польщі.
4. Релігійні та культурні пам'ятки в Польщі.
5. Національні традиції в Польщі.

Семінар 5

Особливості етнічної історії та релігія в Румунії та Молдови

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Румунії.
2. Суспільно-політичне становище народів Молдови.
3. Роль релігії в Румунії та Молдови.
4. Задоволення культурних інтересів національних меншин в Румунії та Молдови.
5. Релігійні та культурні пам'ятки в Чехії/Словаччині.
6. національні традиції в Чехії/Словаччині.

Семінар 6

Особливості етнічної історії та релігія в Чехії та Словаччині

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Чехії.
2. Суспільно-політичне становище народів Словаччини.
3. Роль релігії в Чехії/Словаччині.
4. Задоволення національних інтересів національних меншин в Чехії/Словаччині.
5. Релігійні та культурні пам'ятки в Чехії/Словаччині.
6. національні традиції в Чехії/Словаччині.

Семінар 7

Особливості етнічної історії та релігія в південнослов'янських країн

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Сербії.
2. Суспільно-політичне становище народів Словенії.
3. Суспільно-політичне становище народів Хорватії.
4. Суспільно-політичне становище народів Боснії і Герцеговині.
5. Суспільно-політичне становище народів Македонії.
6. Суспільно-політичне становище народів Чорногорії.
7. Роль релігії в регіоні.
8. Задоволення національних інтересів національних меншин в регіоні.
9. Релігійні та культурні пам'ятки на Балканах.
10. Національні традиції балканських країн.

Семінар 8

Особливості етнічної історії та релігія в Албанії і Косово

Підготувати фіксовані доповіді на тему:

1. Суспільно-політичне становище народів Албанії.
2. Суспільно-політичне становище народів Косово.
3. Роль релігії в Албанії/Косово.
4. Задоволення національних інтересів національних меншин в Албанії/Косово.
5. Релігійні та культурні пам'ятки Албанії/Косово.
6. Національні традиції Албанії/Косово.

6.Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

	Максимальна к-сть балів за одиницю	кількість одиниць	Модуль 1	кількість одиниць	Модуль 2
			Максимальна кількість балів		Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	8	8	13	13
Відвідування семінарських занять	1	8	8	13	13
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	8	80	13	130
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	7	35	7	35
Виконання модульної роботи	25	3	75	3	75
Виконання ІНДЗ	30	34	206	49	266
	Разом				
Максимальна кількість балів: 472					
Розрахунок коефіцієнта: $100/472=0,2$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I.			
Становлення християнської Європи	контрольні питання	5	жовтень
Регіональний вимір етноконфесійності Середньовічної Європи: Іспанія – країна трьох релігій	контрольні питання	5	жовтень
Євреї в Середньовічній Європі	контрольні питання	5	жовтень
Реформація в Європі: зміни в конфесійному житті	контрольні питання	5	жовтень
Нація і націоналізм в Європі в кінці XVIII ст.	контрольні питання	5	жовтень
Націоналізм XIX ст. : проблеми вивчення	контрольні питання	5	грудень
Імперії і нації «довгого XIX століття»	контрольні питання	5	грудень
Змістовий модуль II.			
Загальна характеристика курсу «Етнорелігійна історія країн ЦСЄ»	контрольні питання	5	грудень
Сучасна етнорелігійна історія країн Балтії	контрольні питання	5	грудень
Сучасна етнорелігійна історія Чехії та Словаччини.	контрольні питання	5	грудень
Сучасна етнорелігійна історія Угорщини.	контрольні питання	5	грудень
Сучасна етнорелігійна історія Польщі.	контрольні питання	5	грудень
Сучасна етнорелігійна історія Румунії та Молдови.	контрольні питання	5	грудень
Сучасна етнорелігійна історія південнослов'янських країн.	контрольні питання	5	січень
Разом: 84 год.	Разом: 70 балів		

6.3.Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять.

Форма проведення – письмова, письмово-усна.

Завдання для модульної контрольної роботи та критерії їх оцінювання розробляються лектором. Він проводить і оцінює модульні контрольні роботи.

Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Письмові контрольні роботи зберігаються на кафедрі до кінця навчального року.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Студент, який не згоден з отриманою за результатами модульного контролю оцінкою, має право подати апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. У цьому випадку завідувач кафедри призначає апеляційну комісію, яка зобов'язана розглянути апеляцію в присутності студента.

<i>Оцінка</i>	<i>Критерії</i>
20 – 25	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.
14 – 19	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі неточності та помилки.
8 – 13	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
0 – 7	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю – письмова. Зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Рівень знань	Оцінка	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	31 – 40	Відповідь студента: - містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірне розуміння змісту основних теоретичних положень; - вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням;

		- здатність робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Добрий рівень	21 – 30	Студент дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки: - недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; - окремі формулювання є нечіткими; міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання.
Задовільний рівень	11 – 20	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: - відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правил логіки при поданні матеріалу; - відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; - у роботі багато грубих орфографічних помилок;
Незадовільний рівень	0 – 10	Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципових аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною.

6.6.Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта дисципліни

Модуль	Змістовий модуль I.		Змістовий модуль II.				
Лекції (теми, бали)	Семінарські заняття (теми, бали)	С.Р (бали)	Модульний контроль (бали)				
Становлення християнської Європи	Християнізація Європи. Зміна ідентичності.	35 балів	35 балів	Модульна контрольна робота – 75			
Регіональний вимір етноконфесійності Середньовіччя	Біблія в християнській культурі Європи Середньовіччя						
Євреї в Середньовічній Європі	Експансія християнського світу						
Реформація в Європі: зміни в конфесійному житті	Погляд на іудаїзм та іудеїв у «латинській» і православній Європі доби Середньовіччя						
Нація і націоналізм в Європі в кінці XV ст	Християнство «латинської» Європи раннього Нового часу: Реформація, католицизм, протестантизм						
Націоналізм XIX ст.: проблеми вивчення	Етноконфесійний розвиток Європи крізь призму міжнародних відносин доби Нового часу.						
Імперії і нації «довгого XIX століття»	Становлення національних держав в Європі Нового часу						
	Національні і колоніальні війни модерного часу						
Вступ. Загальна характеристика курсу «Етнорелігійна історія кайн ЦСЄ»	Особливості етнічної історії та релігії в Балтії				35 балів	Модульна контрольна робота – 75	Модульна контрольна робота – 75
Сучасна етнорелігійна історія країн Балтії	Особливості етнічної історії та релігії в Чехії Словаччині						
Сучасна етнорелігійна історія Чехії та Словаччини.	Особливості етнічної історії та релігії в Угорщині						
Сучасна етнорелігійна історія Угорщини	Особливості етнічної історії та релігії в Польщі						
Сучасна етнорелігійна історія Польщі.	Особливості етнічної історії та релігії в Румунії Молдови						
Сучасна етнорелігійна історія Румунії Молдови.	Особливості етнічної історії та релігії в Чехії Словаччині						
Сучасна етнорелігійна історія південнослов'янських країн.	Особливості етнічної історії та релігії в південнослов'янських країн						
Сучасна етнорелігійна історія Білорусі	Особливості етнічної історії та релігії в Албанії і Косово						

8.Рекомендована література

Основна

1. История Европы / под общей редакцией Ж. Карпантье, Ф. Лебрена и др.; вступл. Р. Ремона; пер. с франц. СПб., 2010.
2. История Европы. Т. 2. Средневековая Европа.— М.: Наука, 1992.— 808 с.
3. Религиозные традиции Европы и современность: изучение и преподавание в российских и зарубежных университетах : сборник научных и научно-методических статей / под ред. Д. И. Польшанного. – Иваново, 2011. – 332 с.
4. История религий: В 2 т. / Под общ. ред. И. Н. Яблокова. 2-е изд. М., 2004.
5. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. С. А. Токарев. 2-е изд. М., 1991.
6. Народы и религии мира: Энциклопедия / Гл. ред. В. А. Тишков. М., 1998.
7. Петрухин В. Я. Мифы древней Скандинавии. М., 2001.
8. Гербер Х. Мифы Северной Европы. М., 2006.
9. Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть IV. От Средневековья к новому времени. Новый человек. Серия «Всемирная история и культура глазами современников и историков». — М.: Интерпракс, 1995. 320 с.
10. Кальвін Ж. Інституція або Навчання християнської релігії. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/religiya/9378-kalvin-i-institutsiya-abo-navchannya-hristiyanskoji-religiyi/>
11. Лемэтр Н. Католики и протестанты: религиозный раскол XVI века в новом освещении. // ВИ.— 1995. — № 10.
12. Бриггс Э., Клэвин П. Европа нового и новейшего времени. С 1789 года и до наших дней / пер. с англ. АА. Исэрова, В.С. Нестерова. — М: Издательство «Весь Мир», 2006. - 600 с.